

Phil Hearse

Ken Loach i helfigur

Intervju med den framstående brittiske socialistiske filmregissören

Intervjun är hämtad från *Internationalen* nr 5 1995. Den gjordes kort innan hans viktiga och omdebatterade film om spanska inbördeskriget – svensk titel *Land och frihet* – kom ut på biograferna. Intervjun har kompletterats med länkar till artikelsamlingar med svensk och spansk debatt om *Land och frihet*, samt information om nyare filmer av Loach.

/ MF

Den brittiske regissören Ken Loach har etablerat sig som den engelskspråkiga världens ledande socialistiske filmskapare.

Sedan 1991 har han vunnit två större priser på festivalen i Cannes för *Hidden Agenda*, om Irland, och *Raining Stones*, om ett arbetarklassområde i Manchester.

Ladybird är en svidande kritik av arbetarkvinnornas situation i nyliberalismens England. Just nu visas hans senaste film *Ladybird* [1994]. *Ladybird*, som i föl belönades med internationella filmkritikerpriset i Berlin, på biograferna. Phil Hearse träffade honom i London under klippningen av nästa film, *Land and Freedom*, om det spanska inbördeskriget.

80-talets mitt var en tuff tid för dig, utan uppdrag för vare sig TV eller film. Detta hörde uppenbarligen ihop med högervinden under Thatchertiden. Men även om Thatcher nu är borta har vinden knappast mojnät. Hur förklarar du att du nu blir så hyllad?

I början av 80-talet, under Thatchers glanstid, tror jag inte att jag kläckte de rätta idéerna för spelfilmer. Det var en tid av massiva attacker på vänstern, då det inte var särskilt inne att vara socialistisk filmskapare.

Jag ansåg att det bästa alternativet under denna period, med massarbetslöshet och breda attacker från högern, var att göra dokumentärfilmer. Att arbeta fram manuset till en spelfilm, samla ihop pengarna och verkligen göra filmen kan ta tre-fyra år.

Jag tyckte att det var nödvändigt att ingripa direkt genom att göra dokumentärer, istället för

att vänta flera år. Men filmerna jag gjorde som *Which side are you on?* om gruvstrejken eller *Questions of Leadership* [1981] om fackföreningarna, censurerades effektivt.

När man är inblandad i många saker som blir bannlysta, så sprids ryktet att man är ett osäkert kort. Under ett par års tid verkade det som om allt jag rörde vid skuffades undan.

Vändpunkten var ett telefonsamtal från David Putnam som undrade om jag ville göra en film om Stalker-affären. [Saboterandet av en polisutredning om polisens ”skjut för att döda” politik i Nordirland.] Det resulterade i *Hidden Agenda* [1990]. Putnam var inte inblandad i filmen, men han såg till att projektet kom igång.

Hidden Agenda prisbelönades i Cannes, och internationellt erkännande inger förtroende hos folk hemma. Det ledde till fler uppdrag. Men jag har inga illusioner. Pendeln kan lätt svänga tillbaka igen, och jag kan återigen få svårt att finna uppdrag.

Vilka politiska referenspunkter bestämmer ditt val av ämne? Hur vill du beskriva din politiska ståndpunkt?

Jag skulle ha sagt att jag är socialist, om det inte vore för att Labourpartiet tömt ordet på dess innehåll. Om jag beskrev mina politiska lojaliteter mer utförligt, skulle det kunna användas emot mig som filmare. Men jag antar att det är rätt uppenbart var jag har mina sympatier.

Ämnena för filmerna kommer vanligen ur ett samtal med en författare. Det handlar om att hitta en historia som håller, men som också har en betydelse och genklang som når utöver dess egna gränser.

De ämnen som fångat mig är sådana där privatlivet och känslolivet förhåller sig till en vidare bakgrund - en klassbakgrund och en ekonomisk bakgrund. Jag har försökt visa att människors privatliv inte existerar i ett vakuum avskilt från allt sådant.

Du använder många amatörskådespelare i dina filmer. Varför?

Om man håller på med en seriös film, och inte bara med ett kommersiellt projekt, är människorna i filmen där på grund av vilka de är och vilken skådespelarinsats de kan presteras, och det är i hög grad beroende av deras egna erfarenheter. De yppar sina egna personligheter när de agerar. Därför behöver de människor man väljer inte tvunget vara erfarna skådespelare.

Klasstillhörighet är viktigt, så att folk inte låtsas vara något de inte är. Erfarenhet är viktigt, så att skådespelaren kan relatera till berättelsen och bidra med sin egen tredimensionella personlighet. Följaktligen är de människor man väljer kanske inte professionella skådespelare, men naturligtvis måste de kunna agera, göra en påhittad berättelse trovärdig.

Vad svarar du på anklagelsen att dina filmer bara är propaganda och politisk polemik?

Det är komplicerat. Nog har det tidigare varit frestande att använda rollfigurer som språkrör för att föra fram en speciell ståndpunkt. Men att skådespelare bara används för att föra handlingen framåt utan att rollfiguren får något verkligt djup, det är en anklagelse som är mycket mer träffande för den genomsnittliga Hollywoodfilmen!

Det fanns en risk att förfalla till polemik i en del av filmerna, där jag kanske skulle ha gjort en dokumentär istället. Det är därför jag gjorde *Questions of Leadership* som en dokumentär, så att folk skulle kunna göra en politisk analys direkt, utan omvägen över en påhittad historia.

Å andra sidan måste politiska rollfigurer få vara med i spelfilmer. Och då diskuterar dessa rollfigurer politik, därför att det är deras roll. Det finns en uppfattning bland filmkritiker att människor i filmer inte ska vara politiska, att det inte finns plats för politiska diskussioner i film.

Scen ur filmen *Riff-Raff* [1991].

Varför skulle inte påhittade rollfigurer kunna diskutera politik? Det är intressant och fängslande, och folk förlorar inte nödvändigtvis sin personlighet bara för att de fäller en politisk kommentar.

Den scen vi just nu klipper från *Land and Freedom* är en passionerad politisk diskussion i ett dramatiskt skede av spanska inbördeskriget. Den republikanska milisen har just erövrat en by och byns invånare diskuterar huruvida jorden skall kollektiviseras.¹

Det är rimligt att människor som på grund av politiken hamnat i ett inbördeskrig faktiskt ska kunna diskutera politik i filmen. Å andra sidan kommer det att vara en svår avvägning hur länge vi kan låta denna scen rulla.

Du som jobbat med TV i mer än 20 år, vilken effekt tror du att den nuvarande vågen av privatisering och avreglering kommer att få? Kommer inte nedrustningen av de icke-kommersiella sändningarna att göra det omöjligt att sända kritiskt material på TV? Har inte kvaliteten på drama gjort en störtdukning, när drama är något man skaffar från USA i form av en komisk tvålopera? Har inte det här ett samband med en allmän högervridning inom teater och television?

Nu är du bestämt lite nostalgisk. Jag tror inte att det har funnits någon guldålder i televisionen, vare sig för drama eller kritiska dokumentärer. Mycket av 60-talets drama framstår idag som ganska knarrigt.

De har alltid varit ganska osofistikerade när det gäller att bannlysa. Jag kommer ihåg på 70-talet när vi gjorde en pjäs kallad *Rank and File*, ett lätt maskerat drama om strejken på Pilkingtons glassfabrik. Vi lade in ett litet citat av Trotskij på slutet vilket orsakade en storm — det fick tas bort.

Det går lite upp och ner, men jag tror inte att situationen för kritiskt material har försämrats. Det huvudsakliga trycket har alltid kommit från högern, och det har aldrig funnits någon tid då vänstersynpunkter eller kritiska synpunkter haft lätt att komma fram. Men det är klart att avreglering och personalnedskärningar har lett till en försämrad standard. Till syvende och sist bryr sig inte företagsledningar om standarden, så länge de tjänar pengar.

När det gäller högervridningen inom teater och television, tror jag att det tidiga 80-talets

¹ På YouTube finns en mycket sevärd dokumentär om inspelningen av filmen *Land and freedom*. Se [Loach On Location - Land and Freedom](#) (1995)

Thatcherism förhådde alla, men nu är pendeln på väg tillbaka igen. Det liberala etablissemanget måste då och då släppa igenom något för att hålla uppe skenet av att det tillåter alla åsikter.

Intervjun tidigare införd i *Green Left* Översättning och bearbetning: Kalle Lindberg

Om *Land och frihet*

[Land och frihet - recensioner och debatt](#) (i svensk vänsterpress)

[Land och frihet – Recensioner och debatt i spansk press.](#)

Se även dokumentären om filminspelningen: [Loach On Location - Land and Freedom](#) (1995)

Nyare filmer av Ken Loach (listan ofullständig)

Land och frihet (1995) . Om spanska inbördeskriget. Vann FIPRESCI-priset (ett filmkritikerpris) och Cannes ekumeniska jurypris.

Carlas sång (1996). Handlar om Contraskriget i Nicaragua.

Mitt namn är Joe (1998). Vann bl a pris för bästa skådespelare på filmfestivalen i Cannes samt Bodilpriset för bästa icke-amerikanska film.

Bröd och rosor (2000). Handlar om arbetarkamp i USA (Los Angeles).

Järnvägare (2001)

Sweet Sixteen (2002)

En öm kyss (2004.)

Frihetens pris (2006). Handlar om irländska frihetskriget (1919–1921) och det efterföljande irländska inbördeskriget (1922–1923).

Änglarnas andel (2012). Vann juryns pris vid Filmfestivalen i Cannes 2012.

The Spirit of '45. (2013). Dokumentärfilm om Storbritannien omedelbart efter 2:a världskriget.

Jimmy's Hall (2014). Visades i svensk TV våren 2020.

Jag, Daniel Blake (2016). Belönades med *Guldpalmen* i Cannes 2016. Visades nyligen i svensk TV (december 2020).

Ken Loach vinner Guldpalmen för *Jag, Daniel Blake* /CC